

TU TƯỞNG YÊU NƯỚC CỦA NGUYỄN TRÃI

PATRIOTIC THOUGHT OF NGUYỄN TRÃI

CAO XUÂN LONG^(*)

THÔNG TIN	TÓM TẮT
Ngày nhận bài: 25-6-2025 Ngày biên tập xong: 03-9-2025 Ngày duyệt đăng: 30-9-2025 Mã số: TCKH53-13-2025 ISSN: 2525 – 2429 Từ khóa: Nguyễn Trãi; tư tưởng yêu nước; tư tưởng Nguyễn Trãi. Key words: Nguyễn Trãi; patriotic thought; Nguyễn Trãi's ideology.	Nguyễn Trãi (1380-1442) là một trong những nhà tư tưởng, nhà chính trị, nhà quân sự và nhà yêu nước kiệt xuất của dân tộc Việt Nam. Trong lĩnh vực tư tưởng ông đã để lại nhiều quan điểm có giá trị, đặc biệt là tư tưởng yêu nước, tư tưởng ấy đã định hướng cho cuộc đời hoạt động cứu nước, cứu dân giải phóng dân tộc của ông. Tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi không chỉ có những giá trị lịch sử vào thế kỷ XIV-XV mà trong điều kiện phát triển hiện nay nếu biết vận dụng những giá trị lịch sử thì những quan điểm đó vẫn có ý nghĩa lý luận và thực tiễn thiết thực. Bài viết sử dụng phương pháp phân tích văn bản làm trọng tâm, nhằm khai thác chiều sâu tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi thông qua các tác phẩm tiêu biểu như Bình Ngô đại cáo, Quân trung từ mệnh tập,Ức Trai thi tập, Du địa chí và Quốc âm thi tập. Bên cạnh đó, bài viết kết hợp phương pháp lịch sử và logic, giúp đặt tư tưởng yêu nước trong bối cảnh lịch hội Đại Việt cuối thế kỷ XIV, đầu thế kỷ XV để làm rõ mối liên hệ giữa tư tưởng và hiện thực. Đồng thời, phương pháp so sánh-đối chiếu cũng được vận dụng nhằm làm nổi bật tính đặc sắc, tính kế thừa và sáng tạo trong tư tưởng Nguyễn Trãi so với truyền thống tư tưởng yêu nước trong lịch sử Việt Nam. ABSTRACT: Nguyễn Trãi (1380-1442) was a philosopher, politician, patriot, writer, and poet. In the realm of ideological thought, he left behind a legacy of profound and valuable ideas, among which his patriotic thought stands out as a central theme that shaped his lifelong commitment to national liberation and the salvation of the people. His conception of patriotism not only played a vital role in the socio-political landscape of the 14th and 15th centuries but, when appropriately applied, still holds significant theoretical and practical relevance in contemporary national development. This study primarily employs the textual analysis method to

^(*) PGS.TS. Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, caoxuanlong@hcmussh.edu.vn

explore the depth of Nguyễn Trãi's patriotic thought as expressed in his major works such as Bình Ngô đại cáo (Great Proclamation upon the Pacification of the Wu), Quân trung từ mệnh tập (Letters from the Military Camp), Úc Trai thi tập (Collected Poems of Úc Trai), Dư địa chí (Geography of the Realm), and Quốc âm thi tập (Collected Poems in the Vernacular). Additionally, the historical-logical method is used to situate his ideas within the historical and social context of Đại Việt in the late 14th and early 15th centuries, thereby elucidating the relationship between thought and reality. The study also applies a comparative approach to highlight the unique features, continuities, and innovations in Nguyễn Trãi's patriotic ideology in relation to earlier traditions of Vietnamese patriotic thought.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nguyễn Trãi (1380-1442) là một trong những nhà tư tưởng, nhà chính trị, nhà quân sự và nhà yêu nước kiệt xuất của dân tộc Việt Nam. Ông có công lao đặc biệt to lớn trong sự nghiệp “*bình Ngô khai quốc, giành lại giang sơn, mở nền bình trị, chấn hưng văn hóa dân tộc*” [1, tr.7]. Dân gian vẫn lưu truyền rằng: “*Cứ sau 500 năm thì xuất hiện một vĩ nhân để gánh vác... Nguyễn Trãi thuộc loại người như thế*” [1, tr.7]. Đặc biệt, trong lĩnh vực tư tưởng, Nguyễn Trãi đã để lại một di sản lý luận phong phú, sâu sắc, có giá trị lớn đối với lịch sử tư tưởng Việt Nam. Trong đó, tư tưởng yêu nước được xem là hạt nhân trung tâm, xuyên suốt toàn bộ hệ thống quan điểm và định hướng cho cả cuộc đời hoạt động của ông. Tư tưởng ấy phản ánh ánh tập trung và sâu sắc những biến động của bối cảnh lịch sử – kinh tế – chính trị – xã hội Đại Việt thế kỷ XIV – XV, khi xã hội Đại Việt chuyển từ nhà Trần, sang nhà Hồ, trong khi giai cấp cầm quyền lúc bấy giờ tỏ ra bất lực trước nhiệm vụ lịch sử, rồi làm cho đất nước rơi vào ách đô hộ tàn bạo của quân Minh, bản thân ông tận mắt chứng kiến tội ác của kẻ

thù xâm lược đối với dân tộc, đối với nhân dân, đối với gia đình. Cho nên, Nguyễn Trãi đã đưa ra phương án trả lời của mình cho Lê Lợi – một vị minh chủ xứng đáng gánh vác trọng trách quốc gia; góp phần quan trọng đem đến thắng lợi trong cuộc khởi nghĩa Lam Sơn đánh đuổi kẻ thù xâm lược, mang lại độc lập, chủ quyền cho đất nước.

Bên cạnh đó, tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi còn là sự kế thừa, tiếp biến và phát triển sáng tạo truyền thống văn hóa dân tộc như: Truyền thống yêu nước, ý chí độc lập, tinh thần tự cường được hun đúc qua hàng ngàn năm xây dựng nước và giữ nước. Bên cạnh đó, ông còn tiếp thu có chọn lọc, có sáng tạo những quan điểm trong tư tưởng Tam giáo đương thời, như: Nho giáo với quan niệm “đạo làm người”, “trung hiếu” và “trị quốc”...; đến Phật giáo với tinh thần từ bi, thương người, khoan dung...; và Đạo giáo với lối sống vô vi, coi nhẹ danh lợi. Đồng thời, với trí tuệ uyên bác, đạo đức trong sáng cao cả và tầm nhìn chính trị nhạy bén của mình, Nguyễn Trãi đã hình thành nên tư tưởng yêu nước khá toàn diện, có tính hệ thống, thể hiện qua nhiều khía cạnh, như:

Khẳng định chủ quyền dân tộc, căm thù giặc sâu sắc, sẵn sàng hy sinh vì nền độc lập; yêu nước còn là niềm tự hào về phong cảnh quê hương, truyền thống văn hiến, là tình thương đối với nhân dân và con người nói chung. Những quan điểm này được thể hiện sinh động trong các tác phẩm tiêu biểu như: *Quân trung từ mệnh tập*, *Bình Ngô sách*, *Bình Ngô đại cáo*, *Ức Trai thi tập*, *Dur địa chí*, *Quốc âm thi tập*, *Phú núi Chí Linh*... cũng như trong chính cuộc đời hoạt động đầy thăng trầm, nhưng luôn gắn bó mật thiết với vận mệnh dân tộc của ông.

2. NỘI DUNG

Tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi là một hệ thống quan điểm sâu sắc, toàn diện và nhân văn về chủ quyền quốc gia, trách nhiệm công dân, vai trò của nhân dân và giá trị văn hóa dân tộc, được hình thành từ thực tiễn lịch sử đấu tranh giải phóng dân tộc, bảo vệ độc lập, chủ quyền và xây dựng đất nước Đại Việt vào cuối thế kỷ XIV - đầu thế kỷ XV. Khác với những biểu hiện thuần túy của lòng yêu nước, tư tưởng yêu nước trong Nguyễn Trãi không chỉ là tình cảm thiêng liêng với non sông gấm vóc, mà còn là một hệ tư tưởng chiến lược. Kết hợp giữa lý trí chính trị, đạo lý nhân nghĩa và ý thức dân tộc sâu sắc. Biểu hiện sinh động trong tư tưởng yêu nước đó, chính là:

2.1. Yêu nước là yêu quê hương, đất nước - ý thức về cộng đồng dân tộc và không gian tồn tại

Trong triết học chính trị cổ điển, khái niệm “quốc gia” thường được đồng nhất với nhà nước, với vương triều hay với cá nhân quân vương. Tuy nhiên, Nguyễn Trãi đã vượt khỏi khuôn khổ đó để kiến tạo một tư tưởng yêu nước đặt nền tảng trên khái niệm dân tộc, quốc gia như một thực thể lịch sử, văn hóa, xã hội độc lập và bền vững.

Nguyễn Trãi không trung thành một cách mù quáng theo kiểu “ngu trung” như tư tưởng nho giáo cổ điển, mà ông xác định rõ rằng lòng trung phải đặt trong mối quan hệ biện chứng với dân tộc và đất nước: “*Trung hiếu lòng son*

giữ thánh cung” [2, tr.143]. Đây không phải là lòng trung với một cá nhân, mà là sự tận hiến cho chính nghĩa, cho công cuộc giải phóng dân tộc. “Minh chủ” mà ông tin tưởng, lựa chọn để “phụng sự” là Lê Lợi, vì ông cho rằng đó chính là người hội đủ phẩm chất và năng lực để gánh vác vận mệnh dân tộc.

Tình yêu đất nước trong Nguyễn Trãi là một trạng thái tồn tại gắn liền với nhận thức lịch sử sâu sắc. Đó là nỗi đau trước cảnh mất nước: “*Ngắm non sông căm nổi thế thù...*” [1, tr.29] và cũng là sự kiên định vượt mọi gian khổ: “*Thân dầu ở nơi gian hiểm mà chẳng nhụt chí bình sinh...*” [2, tr.358]. Tình yêu nước không chỉ là biểu hiện cảm tính mà nâng lên thành trách nhiệm của con người sống không phải chỉ để tồn tại sinh học, mà còn để bảo vệ không gian thiêng liêng của cộng đồng dân tộc.

Trong hệ thống tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi, địa lý và lãnh thổ không chỉ là không gian sinh tồn mà còn là biểu tượng cho những điều thiêng liêng về chủ quyền dân tộc. Ông khẳng định: “*Nước ta mới mở, gồm có sông núi*” [1, tr.452], nhấn mạnh tính xác lập chủ quyền quốc gia từ trong lịch sử và đặc biệt là ranh giới thiêng liêng “*trâu ngựa hăng máu đuổi nhau cũng không vượt qua ranh giới*” [2, tr.746]. Triết lý yêu nước ấy cũng bao hàm cả ý thức hiện sinh về lịch sử: Lãnh thổ là máu thịt của tiên nhân, là kết tinh của sự hy sinh, do đó bảo vệ nó là bổn phận thiêng liêng. Ông gọi giặc Minh là “*cùng binh độc vũ*”, là những kẻ dùng đạo lý giả tạo để xâm lược [2, tr.377-378], đồng thời bóc trần bản chất thực dân của chúng khi cướp bóc tri thức và tài nguyên [1, tr.319].

Do đó, theo Nguyễn Trãi yêu nước không chỉ là tình cảm mà còn là hành động mang tính đạo lý cao nhất: “*Nằm chẳng yên chiếu, ăn chẳng ngon miêng...*” [2, tr.418]. Đây chính là sự hòa nhập giữa đạo lý cá nhân và trách nhiệm cộng đồng về sự tận tâm cống hiến vì lợi ích phổ quát của xã hội, vượt lên trên lợi ích cá nhân.

2.2. Yêu nước là yêu nhân dân - từ tình thương đến đạo lý xã hội

Tư tưởng yêu dân của Nguyễn Trãi là một bước phát triển vượt bậc trong lịch sử tư tưởng chính trị - xã hội Việt Nam. Khác với Nho giáo truyền thống, vốn lấy vua làm trung tâm và xem dân là đối tượng trị vì, Nguyễn Trãi đặt nhân dân vào trung tâm của mọi tư duy và hành động chính trị. Đối với ông, yêu nước không thể tách khỏi yêu dân; thậm chí yêu nước chính là vì dân mà lo lắng, suy nghĩ cho nhân dân; vì dân mà hành động.

Những hình ảnh như “*thần châu từ thuở dậy binh đao, trăm họ làm than biết tính sao*” [1, tr.99] hay “ngàn dặm mộ phần đều khói lạnh...” [1, tr.95] là biểu hiện cảm xúc sâu sắc, nhưng đồng thời cũng mang hàm ý đạo đức học: Nỗi khổ của dân là điều không thể dung thứ. Trong đó, tư tưởng “lấy dân làm gốc” không chỉ là nguyên lý trị quốc, mà là một tư tưởng nhân sinh và chính trị có chiều sâu triết học. Yêu dân theo Nguyễn Trãi là phải có trách nhiệm với đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân. Ông viết: “*Quy mô lớn lao lộng lẫy đều là sức lao khổ của quân dân*” [1, tr.135], cần quan tâm phát huy giá trị của lao động và sự đóng góp thầm lặng của dân chúng đối với sự phát triển của đất nước. Ông phê phán các chính sách tàn bạo, bóc lột, làm dân “*xương thịt nửa đã mòn*” [2, tr.29]. Ở Nguyễn Trãi, lòng yêu dân còn gắn liền với tầm nhìn chiến lược về hòa bình và khoan dung. Việc ông tha thứ cho hàng quan, khuyên giặc rút quân, không chỉ là hành động nhân đạo mà còn là sự vận dụng nguyên lý “nhân nghĩa thắng cường bạo” vào thực tiễn chính trị. Đây là biểu hiện của một triết lý chính trị vì dân và khai phóng, nhằm triệt tiêu những nguy cơ bất ổn để gìn giữ hòa bình vững bền cho đất nước.

Kết tinh tư tưởng yêu dân ấy là lý tưởng về một xã hội lý tưởng, nơi vua trị quốc bằng đức trị, lấy “văn trị” làm phương tiện để “*dân giàu đủ khắp đời phùng*” [3, tr.1025]. Ở đây, Nguyễn Trãi đề xuất mô hình nhà nước lý

tưởng: Chính quyền là phương tiện phục vụ dân chúng, không phải là công cụ cai trị.

2.3. Yêu nước là yêu văn hóa - khẳng định bản sắc và khí phách dân tộc

Một nội dung đặc sắc và mang chiều sâu triết học trong tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi là sự khẳng định nền văn hóa dân tộc như là bản thể của quốc gia, là cội nguồn của sức mạnh tinh thần trong kháng chiến và kiến quốc.

Tuyên ngôn “*Vốn xưng nền văn hiến đã lâu*” [1, tr.28] trong *Bình Ngô đại cáo* không chỉ là một câu văn biền ngẫu mang tính tuyên truyền, mà là một định nghĩa bản thể học về quốc gia dân tộc: Một dân tộc có văn hiến thì có chủ quyền. Văn hóa, trong Nguyễn Trãi, không chỉ là di sản, mà còn là nhân tố cấu thành năng lực tự chủ và sức mạnh kháng cự trước mọi đồng hóa và xâm lược.

Nguyễn Trãi thể hiện ý thức rất rõ về sự khác biệt văn hóa giữa Đại Việt và Trung Hoa: “*Nước Giao Chỉ cách biệt hoa phong*” [2, tr.439], “*xa cách phong hóa Trung Hoa*” [2, tr.545]. Sự khẳng định này không phải nhằm bài ngoại, mà là để bảo vệ một không gian tinh thần độc lập; nơi mỗi phong tục, ngôn ngữ, y phục đều là biểu hiện của bản sắc dân tộc. Chính vì thế, ông kiên quyết chống lại chính sách đồng hóa: “*Người trong nước không được bắt chước ngôn ngữ và y phục...*” [1, tr.481-482)].

Tình yêu văn hóa không chỉ là tự hào về quá khứ, mà còn là sự tự tin vào tương lai. Khi ông khẳng định “*Trên dưới cùng lòng, anh hùng hết sức...*” [2, tr.546], đó là sự đánh giá cao giá trị của con người Việt Nam như một lực lượng có năng lực tự trị và kiến tạo.

Văn hóa dân tộc, theo Nguyễn Trãi, là sức mạnh nội sinh, là năng lượng của kháng chiến: “*lấy đại nghĩa thắng hung tàn, đem chí nhân thay cường bạo*” [1, tr.39]. Điều này cho thấy ông đã nâng tình yêu văn hóa lên tầm lý tưởng đạo đức và nguyên lý hành động chính trị.

Đặc biệt, Nguyễn Trãi coi việc xây dựng chính thể dựa trên văn hóa, lễ nghĩa, đạo lý,

kính dân là yêu cầu bắt buộc của quốc gia độc lập. Văn hóa không chỉ là nội dung thể hiện tính đặc sắc của dân tộc, mà còn là phương thức tồn tại và phát triển của quốc gia. Đây là tư tưởng mang tâm triết lý nhà nước, gợi mở nhiều hàm ý cho quá trình hiện đại hóa quốc gia trong trong kỷ nguyên phát triển mới của đất nước.

2.3. Ý nghĩa lịch sử trong tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi

Thứ nhất, trong bối cảnh cuối thế kỷ XIV – đầu thế kỷ XV ở Việt Nam, với tấm lòng nhân nghĩa, ông đã biến lòng căm thù giặc và ý chí độc lập tự chủ của nhân dân thành một đường lối chính trị, quân sự và văn hóa... đúng đắn, góp phần to lớn đem đến thắng lợi của cuộc khởi nghĩa Lam Sơn làm cho đất nước thoát khỏi ách đô hộ nhà Minh, khôi phục độc lập, chủ quyền quốc gia; mở ra thời kỳ hưng thịnh dưới triều Lê sơ.

Thứ hai, tư tưởng ấy đã đặt ra một bước phát triển mới trong lịch sử tư tưởng chính trị – xã hội Việt Nam: Từ việc xác định yêu nước là trung thành với triều đình; với vua, Nguyễn Trãi nâng nó lên thành tình yêu đối với quốc gia, dân tộc và trước hết là với nhân dân. Đây chính là một bước tiến về mặt lý luận, đã góp phần làm hoàn thiện hơn quan niệm “lấy dân làm gốc”, coi nhân dân là chủ thể của mọi tiến trình phát triển của lịch sử. Ở Nguyễn Trãi đã hình thành quan điểm: Yêu nước phải bắt đầu từ tình thương dân, từ việc chăm lo đời sống vật chất và tinh thần cho nhân dân, coi hạnh phúc của nhân dân là mục tiêu tối cao của mọi hoạt động chính trị. Ý nghĩa lịch sử sâu sắc ở đây là Nguyễn Trãi đã đưa lòng yêu nước từ phạm vi đạo đức, tình cảm trở thành một lý tưởng chính trị và một học thuyết nhân sinh mang tính chiến lược cho sự phát triển đất nước.

Thứ ba, trong thời đại ngày nay, khi dân tộc Việt Nam bước vào kỷ nguyên mới, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, thì những ý nghĩa trong tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi

vẫn thể hiện những giá trị thời đại. Tư tưởng ấy gợi nhắc chúng ta về sức mạnh của đại đoàn kết toàn dân. Chính nhân dân là chủ thể sáng tạo ra lịch sử; mọi đường lối, chính sách phát triển của Đảng và Nhà nước ta đều phải đặt lợi ích của nhân dân lên hàng đầu, coi nhân dân là trung tâm, là động lực và là mục tiêu của phát triển. Tư tưởng “lấy dân làm gốc” của Nguyễn Trãi là bài học sâu sắc trong xây dựng nền quản trị quốc gia hiệu quả, công bằng, minh bạch, nơi mọi quyết định đều xuất phát từ lợi ích của nhân dân. Dù đã trải qua nhiều thế kỷ, tư tưởng ấy vẫn còn những giá trị thời sự, góp phần soi sáng con đường xây dựng một nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” – lý tưởng mà Nguyễn Trãi từng khẳng định bằng tâm huyết và niềm tin sắt son vào nhân dân và vận mệnh dân tộc; Bên cạnh đó, tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi khẳng định yêu nước không chỉ là tình cảm mà còn là hành động gắn kết với trách nhiệm xã hội, với sự hy sinh cho lợi ích chung, bằng ý chí tự cường cho sự phát triển độc lập, phồn vinh của đất nước; của tự do, hạnh phúc cho nhân dân.

3. KẾT LUẬN

Tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi là sự kết tinh trí tuệ, đạo đức và tầm nhìn chiến lược của một nhà chính trị, quân sự, văn hóa kiệt xuất. Trong bối rối cảnh cuối thế kỷ XIV – đầu thế kỷ XV, khi đất nước bị giặc Minh xâm lược, nhân dân lầm than, truyền thống dân tộc bị phá hoại, tư tưởng yêu nước của ông đã trở thành thành kim chỉ nam cho sự nghiệp giải phóng dân tộc. Đó không chỉ là sự khẳng định quyền chủ quyền và tinh thần độc lập tự chủ, mà còn là chiến lược kháng chiến đúng đắn, lời hiệu triệu kích thích nhân dân đứng lên, đồng thời là nền tảng tư tưởng cho công kiến thiết đất nước sau thống nhất, hướng tới xã hội thái bình, giá trị.

Tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi được thể hiện tập trung ở ba nội dung: Khẳng định

độc lập dân tộc như một tất yếu lịch sử; đặt nhân dân làm gốc rễ của mọi chính sách; và khơi dậy niềm tự hào văn hóa dân tộc như một sức mạnh trường tồn tại. Ba nội dung đó kết hợp, tạo thành một hệ tư tưởng phù hợp an thân thân dân tộc, vừa giàu giá trị nhân văn; vừa mang tính lý tưởng, vừa gắn bó với thực tế chiến đấu và xây dựng đất nước.

Ngày nay, trong kỷ nguyên đổi mới và hội nhập, việc làm kế thừa và phát huy giá trị vững chắc trong tư tưởng yêu nước của Nguyễn Trãi

không chỉ là trách nhiệm lịch sử mà còn là yêu cầu cấp thiết của phát triển. Trước hết, cần khơi dậy tinh thần yêu nước, phát huy đại đoàn kết toàn dân, ý chí tự lực tự cường; hội nhập với thế giới nhưng vẫn giữ được bản sắc văn hóa dân tộc vững chắc. Đồng thời, phải xây dựng một xã hội mà nhân dân thực sự là chủ thể của mọi tiến trình phát triển; Nhà nước và đội ngũ cán bộ phải thực sự gần dân, vì dân, hành động theo phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Trãi (2001), *Nguyễn Trãi toàn tập*, tập 1, Nxb Khoa học Xã hội.
- [2] Nguyễn Trãi (2001), *Nguyễn Trãi toàn tập*, tập 2, Nxb Khoa học Xã hội.
- [3] Nguyễn Trãi (2001), *Nguyễn Trãi toàn tập*, tập 3, Nxb Khoa học Xã hội.